

Afgelopen jaar is er een Vlinderherstelproject geweest in het veenweidegebied rondom Nieuwkoop. Aan allerlei groepen werd gevraagd iets voor vlinders te doen. Wat zijn de resultaten van dit project?

Wat is een Vlinderherstelproject?

Tijdens een Vlinderherstelproject wordt er in een bepaalde regio onderzoek verricht naar vlinders. De resultaten worden direct verwerkt in beheersadviezen. Eigenaren van natuurservaten, gemeenten, boeren en waterschappen worden benaderd. Samen met De Vlinderstichting wordt bekeken of zij in hun beheer aandacht kunnen besteden aan vlinders en andere insecten.

Door voorlichting en educatie, zowel naar scholen als naar andere belangstellenden in de regio, wordt getracht zoveel mogelijk mensen te interesseren voor vlinders en voor het project.

Uiteraard wordt ook de pers bij zo'n vlinderher-

Vlinders terug in het Groene Hart?

Janine Spieksma, Ron van
't Veer en Kars Veling

Als u op straat aan een willekeurige voorbijganger vraagt of deze de Zilveren maan kent, dan is de kans klein dat u een bevestigend antwoord krijgt. Stel dezelfde vraag in Woerden of Alphen aan de Rijn en wellicht krijgt u een uitgebreide uitleg. Bijvoorbeeld dat het een zeldzame vlindersoort is, waarvan de rupsen op Moerasviooltje leven. Of dat deze parelmoervlinder na 1990 niet meer in Zuid-Holland en het westelijk deel van Utrecht is gezien.

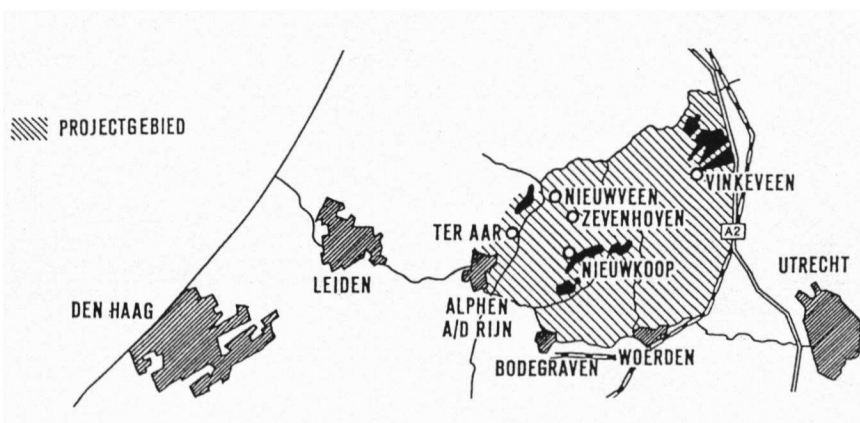
In dit gebied namelijk, tussen Mijdrecht, Breukelen en Alphen aan de Rijn heeft De Vlinderstichting in 1991 een Regionaal Vlinderherstelproject uitgevoerd. Zeven maanden lang hebben vele mensen meegewerkt om meer kleur in het Groene Hart te krijgen.

"Meer kleur in het Groene Hart" was het tweede Regionale Vlinderherstelproject van De Vlinderstichting. In 1989 werd in de Westelijke Achterhoek het eerste vlinderherstelproject uitgevoerd. Met deze projecten wil De Vlinderstichting de Nederlandse dagvlinders behouden en versterken.

Het veenweidegebied van oost Zuid-Holland en west Utrecht is niet gekozen omdat het zo vlinderrijk is. Wel kwamen er tot voor kort tenminste vier dagvlinders voor die zeer bijzonder zijn. Twee soorten zijn inmiddels verdwenen: de Moerasparelmoervlinder (*Euphydryas aurinia*) (uitgestorven sinds de jaren 80) en het Duingentiaanblauwtje (*Maculinea alcon arenaria*) (uitgestorven in de jaren 70). Beide soorten werden voor het laatst in Nederland gezien in het Utrechts/Zuid-Hollandse veenweidegebied. Twee andere soorten, de Zilveren maan (*Clossiana selene*) en de Aardbeivlinder (*Pyrgus malvae*) zijn tot 1991 allebei nog gezien in het gebied.

ONDERZOEK

Met hulp van vele vrijwilligers uit de streek is twee jaar lang het projectgebied onderzocht. Welke vlindersoorten komen er nog voor, waar zitten deze vlinders en waar zitten ze juist niet meer?

De schraallanden van de Meye, de laatste vliegplaats van de Aardbeivlinder in het projectgebied.
Foto: Henkjan Kievit

Er zijn tellers geweest die vele kilometers door het gebied fietsten en overal de waargenomen vlinders hebben genoteerd. Anderen hebben een bepaald gebied 'geadopteerd'. Zij bezochten dit een aantal malen per jaar en vaak werd ook de eigen tuin heel goed onderzocht. Vanuit De Vlinderstichting werden vlinderteldagen georganiseerd, waarbij alle natuurreservaten werden bekeken op het voorkomen van karakteristieke vlinders.

Uit het onderzoek bleek dat het erg slecht gaat met de vlinders in dit gedeelte van het veenweidegebied. Ondanks goed zoeken op de juiste tijdstippen en vliegplaatsen werd vorig jaar geen Zilveren maan meer gezien! De enige Zilveren maan die in 1990 werd gezien heeft kennelijk geen geschikte plek kunnen vinden om levensvatbare nakomelingen voort te brengen. De Aardbeivlinder is nog wel gezien, zelfs in grotere aantallen dan in andere jaren. Helaas komt dit zeldzame vlindertje nog maar op één plaats voor. De Aardbeivlinder vliegt alleen in het voorjaar en is

erg klein, wat het zoeken aanzienlijk bemoeilijkt. De vleugels bewegen zó snel dat hij gemakkelijk voor een grote vlieg wordt aangezien.

Zelfs de algemene graslandvlinders hebben het in deze regio erg moeilijk. Het gebied lijkt in eerste instantie geschikt voor soorten zoals het Zwartsprietdikkopje en Bruin zand oogje. Zij komen echter in zeer kleine aantallen voor en vooral in de 'gebiedsvreemde' elementen, zoals een spoordijkje bij Wilnis en Breukelen, of in een park in Alphen aan de Rijn. Bij een goed beheer van het grasland en andere grazige vegetaties zouden deze soorten op veel meer plaatsen kunnen voorkomen. Opvallend was dat de Argusvlinder wel door het gehele gebied gezien is. De conclusie uit het onderzoek was dan ook dat de toestand voor de vlinders in het gebied schrikbarend was, maar gelukkig niet hopeloos. Als er nú maatregelen genomen worden zal een aantal soorten zich wellicht in het gebied uitbreiden.

ADVISERING

Met deze gegevens in de hand werden de beheerders bezocht. Gedurende 1991 was hiervoor een beheersadviseur bij De Vlinderstichting in dienst. Er werden beheersadviezen gegeven over de inrichting van parken en plantsoenen en over het maaien van graslanden en rietkragen.

Onder de beheerders van natuurterreinen was de bereidheid om vlinders bij het beheer

*Gedeeltelijk gemaaide bermen:
het toekomstbeeld van het
veenweidegebied.
Foto: Ron van 't Veer.*

*Door het vlinderherstelproject
zullen er meer bloemrijke
oeveren komen.
Foto: Ron van 't Veer.*

te betrekken erg groot. Zowel bij Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten als de Stichting het Zuidhollands Landschap wil men bijvoorbeeld door gefaseerd te maaien iets voor de vlinders doen. Voor een aantal geselecteerde terreinen is een speciale beheersnota geschreven. Nu al is te zien dat het vlinderherstel-

project vruchten afwerpt. In sommige hooilandjes hebben de beheerders stukjes niet gemaaid om de vlinders een kans te geven. Veelal op eigen initiatief wordt er nu bij het beheer rekening gehouden met vlinders en andere insecten.

De gemeenten waren aanvankelijk niet allemaal even enthousiast. Dit had echter vooral te maken met de onbekendheid met het vlindervriendelijk beheer. Veelal vreesde men voor een uitbreiding van de werkzaamheden en daardoor voor een extra kostenpost. Door het geven van praktijkgerichte informatie staat nu vrijwel iedereen zeer positief tegenover een vlindervriendelijk beheer. Hierdoor zal een aantal gazons, bosplantsoenen en bermen er volgend jaar geheel anders gaan uitzien. Reeds dit jaar willen sommige gemeenten beginnen met het gedeeltelijk maaien van bermen en gazons of het vlindervriendelijk snoeien van hun bosplantsoenen. Ook allerlei andere beheerders, zoals het recreatie-

schap NW-Utrecht, Waterschappen, vrijwillige landschapsbeheerders, IVN-werkgroepen en boeren toonden belangstelling voor een vlindervriendelijk beheer. In een groot aantal terreinen zullen de vlinders zich veel beter thuis gaan voelen!

Natuurlijk is niet alles wat De Vlinderstichting tijdens dit project heeft willen bereiken gelukt. Voor een verdere uitwerking van het beleid blijkt de duur van het project te kort te zijn. Vandaar dat er een aanvraag voor subsidie is ingediend om het project te verlengen.

Reeds uitgevoerde vlindervriendelijke maatregelen kunnen dan verder begeleid en gevolgd worden. Bovendien kan er dan meer aandacht worden besteed aan knelpunten, zoals het oeverbeheer en aan de problemen rond het afvoeren van het maaisel.

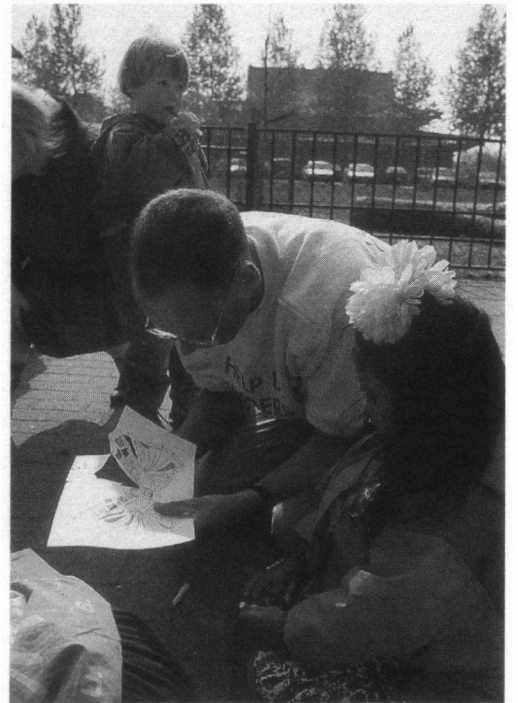
VOORLICHTING EN EDUCATIE

Een vlinderproject gaat pas echt in de streek leven als de inwoners zelf allerlei activiteiten gaan ondernemen. Dan zal men zich ook na afloop van het project voor de vlinders blijven inzetten. Voorlichting en educatie hebben daarom in allerlei vormen plaatsgevonden, zoveel mogelijk in samenwerking met de plaatselijke organisaties.

*Vlindermaskers maken bij de start van het project.
Foto's: Kars Veling.*

Eén van de eerste activiteiten was de start van het project op 27 april 1991 in Alphen aan de Rijn. Hier was uiteraard een officieel gedeelte waarbij de gedeputeerde van Utrecht en de Directeur LNO van Zuid-Holland aanwezig waren. Maar er was ook een markt met verschillende organisaties uit de streek waarbij informatie werd gegeven, vlindervriendelijke planten werden verkocht en door de kinderen vlindermaskers werden gemaakt. Aan bezoekers werd gevraagd om

mee te werken aan het vlinderonderzoek; bijvoorbeeld door het adopteren van een kilometerhok.

Na de opening hebben de meest uiteenlopende activiteiten plaatsgevonden. In de bibliotheek in Alphen aan de Rijn heeft in de maand mei een fototentoonstelling gehangen van dhr Zwaan, een fotograaf uit de streek. Voor kinderen hingen er vlinderpanelen van het IVN Ronde Venen met een vragenlijst. Gedurende het voorjaar en de zomer zijn er verschillende vlinderexcursies geweest, waaraan steeds meer belangstellenden deelnamen.

In augustus en september was er een Vlinderproject voor basisscholen. Op de basisschool "De Vossenschans" in Ter Aar stond de hele

Het loslaten van de zelf gekweekte vlinders.
Tekening: Geert Schreuder.

school in het teken van de vlinders. Drie weken lang hebben 350 kinderen zich met vlinders bezig gehouden. Kleuters timmerden houten vlinders en de hoogste groepen bestudeerden levende vlinders in de omgeving en in de klas. Onder grote belangstelling van ouders en pers werden zelf gekweekte vlinders, Grote koolwitjes, in de omgeving losgelaten. Dit evenement zal in de omgeving van Ter Aar zeker een sterke uitstraling hebben. In geuren en kleuren zullen de kinderen thuis vertellen over de prachtige vlinders die ze uit de pop zagen kruipen. Menig ouder zal gevraagd worden om zo snel mogelijk een Buddleia aan te planten.

Ook buiten Ter Aar heeft de plaatselijke en regionale pers (zowel krant als radio) veel aandacht besteed aan het vlinderproject. Zelfs landelijk bestond er aandacht voor het vlinderherstelproject. Op radiouitzendingen van o.a. een vlinderspecial in KRO's ontbijtshow en op artikelen in het NRC-Handelsblad en het Algemeen Dagblad kwamen zeer veel reacties binnen. Kortom, de vlinders leefden in de streek, maar zelfs ook daarbuiten.

In november werd het project onder grote belangstelling in Woerden afgesloten. Vertegenwoordigers van natuur- en milieu-educatie, vrijwillige en professionele natuurbeheerders en bestuurders van de plaatselijke, provinciale en rijksoverheid waren hierbij aanwezig. Het was een succesvolle dag waarbij veel bij het project betrokken groepen elkaar eens

konden spreken. Ter lering en vermaak was de theatergroep "Oceaan" aanwezig, die het uitsterven van de Zilveren maan uitbeeldde. Tijdens de discussie kwam één belangrijke conclusie naar voren: vlinders zijn het waard om te behouden. Zo sprak Staatsbosbeheer zich duidelijk uit vóór een bloem- en vlinder-vriendelijk beheer van het hooiland. Medewerkers van de provincie Zuid-Holland gaven aan dat er in de toekomst kansen zijn voor insectvriendelijke bermten. Ook wilde men de vlinders voortaan betrekken in het natuur- en milieu onderwijs.

De meeste aanwezigen hadden het gevoel dat het project nog niet af was. Er moet dan ook nog veel gebeuren. De resultaten van het gewijzigde beheer zijn nog onbekend en het gehele project is nog niet geëvalueerd. Regionale en plaatselijke werkgroepen zullen de vlag van De Vlinderstichting moeten gaan overnemen. Als men er vanuit de streek op blijft hameren, zullen vlinders uiteindelijk structureel in het beheer worden opgenomen. Dan pas zullen we over enige jaren de aantallen vlinders zien toenemen en wellicht soorten zien terugkeren naar het Groene Hart. Een hart dat meer kleur nodig heeft!

SUMMARY

In 1991, a regional butterfly restoration project was carried out by The Dutch Butterfly Foundation in the fen grass-area of Utrecht/South Holland. Research showed an alarming decline in butterfly species. *Clossiana selene* was not even seen at all. The results of the research were immediately used for setting up advice on nature management to nature and forestry organisations. Information and education was also an important part of the project. Exhibitions, talks and school activities must interest people for butterflies, and make them aware of how to improve the butterfly situation in their area.